

УДК 373.5:37.01-053.6

DOI:

Світлана Кирилюк, кандидат педагогічних наук, докторант
Інституту проблем виховання НАПН України

Наталія Бендерець, кандидат педагогічних наук, ректор
Комунального навчального закладу Київської обласної ради

“Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів”

Ольга Грабець, учителька української мови та літератури, учитель вищої категорії,
Вільховецька загальноосвітня школа I–III ступенів Чермеровецького району Хмельницької області

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті розкриті особливості здійснення та організації профорієнтаційної роботи в закладах загальної середньої освіти. Авторами обґрунтовується необхідність свідомого вибору професії ще в шкільні роки. Акцентується увага на економічній освіті як складовій профорієнтації. Описуються зміст, напрями та структура профорієнтаційної роботи. Докладно розглядаються два підходи до профорієнтаційної роботи у закладах загальної середньої освіти, їх вплив на соціалізацію учнів.

Ключові слова: профорієнтація; учні; заклади загальної середньої освіти; соціалізація; економічна освіта.

Лит. 5.

Svitlana Kyrylyuk, Ph.D.(Philology), Doctoral Student,
Institute of Problems of Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

Nataliya Benderets, Ph.D.(Pedagogy), Rector

Municipal Educational Institution of Kyiv Regional Council

“Kyiv Regional Institute of Postgraduate Education of Teachers”

Olga Grabets, teacher of Ukrainian language and literature, teacher of the highest category,
Vilkhovets comprehensive school of the I-III degrees of Chemerovets district of Khmelnytskyi region

THE ROLE OF FINANCIAL LITERACY IN THE FORMATION OF SOCIAL ACTIVITY OF STUDENTS OF GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS

In the article the peculiarities of realization and organization of vocational guidance in general secondary education institutions are revealed. The authors substantiate the need for conscious choice of profession in the school years. Emphasis is placed on economic education as a component of career guidance. The content, directions and structure of career guidance work are described. Two approaches to vocational guidance in general secondary education institutions and their impact on student socialization are discussed in detail. The paper notes that financial literacy is fostered over a long period of time, on a simple-to-complex basis, in the process of repeated repetition and consolidation aimed at the practical application of knowledge and skills, and financial skills are instilled in the same way as etiquette rules.

The authors emphasize that realized in the study of financial literacy in the classes of all profiles of study, the following is: the acquisition of fundamental knowledge about the financial life of society, namely: the main economic categories, laws, rules, trends; the formation of the outlook of a civilized person, recognizing such universal values as freedom of activity and choice, the right of private property, respect for the rule of law; promoting the development of rational economic and financial behavior of a person as a consumer of financial services, taxpayer; supporting interest in the study of economic subjects; formation of financial culture. In the article it is noted that the game, when studying financial literacy in primary school, is of utmost importance for the holistic development of the child, because in play actions the language and thinking of the child, its feelings and perception of the world, the emotional sphere is enriched; it is in the play that the child imitates the forms of social relations of people, gradually masks the moral standards and begins to guide them in their relations with adults and other children. The authors conclude that financial literacy education is absolutely necessary in the context of modern economic and socio-political development of Ukraine, and the introduction of the Financial Literacy course will facilitate the development of financial competences of students, which will allow young people to make financial planning, manage their finances, adopt sound and balanced financial decisions and being a socially active citizen.

Keywords: vocational guidance; students; general secondary education institutions; socialization; economic education.

Постановка проблеми. Фінансова освіта молоді сприяє прийняттю грамотних рішень, мінімізує ризики і, тим самим, здатна підвищити фінансову безпеку та соціальну активність молоді. Низький рівень

фінансової грамотності може призвести не тільки до банкрутства, а й до соціальних проблем, включаючи депресію та інші особисті негаразди.

Висловлювання віцепрезидента Ради з фінансової грамотності при Президентів США

Дж. Брайанта дуже добре демонструє важливість фінансової грамотності для особистості і суспільства: “Фінансова культура в сучасному розвиненому і мінливому світі стала ще одним життєво необхідним елементом в системі навичок і правил поведінки. Фінансова грамотність дозволить людині не залежати від обставин, від волі інших людей, системи. Освічена людина сама стане вибирати ті шляхи в житті, які будуть для неї найбільш привабливими, створюючи матеріальну основу для подальшого розвитку суспільства” [1, 34]. Отже, для успішного формування соціальної активності важливо надати особистості можливість отримати якісні знання фінансової сфери життя суспільства.

Потреба у фінансовій освіті підростаючого покоління зростає у геометричній прогресії, адже вона допомагає молоді змінити ставлення до грошей, управління ними, змушує думати про майбутнє, планувати потреби свого життєвого циклу, стати соціально активним.

Результати теоретичних досліджень. Основу загальнонаукових, психолого-педагогічних ідей формування соціальної активності становлять ідеї Л. Виготського (теорія соціального середовища як визначального чинника виховного процесу); С. Рубінштейна (теорія діяльності як позиції щодо суспільства); Т. Кравченко (виховання як важливий фактор соціалізації), Н. Мойсеюк (становлення особистості в процесі формування соціальної активності) та ін. Сутнісну основу теоретичних досліджень взаємозв'язку формування соціальної активності та фінансової грамотності склали положення І. Зубіашвілі (про ставлення до грошей як чинника соціальної активності старшокласників); В. Москаленко (соціально-психологічний аспект зв'язку соціалізації та фінансової сфери), Т. Терюкової (про економічні компетенції); С. Булавенко та О. Шпака (про фінансове виховання учнівської молоді) та ін. [1].

Слід зазначити, що певні аспекти формування фінансової грамотності населення як одного із пріоритетів державної політики та впровадження фінансової освіти у закладах загальної середньої освіти на сучасному етапі розглядали І. Вітенко, О. Губенко, Л. Захаркіна, Л. Зюман, Т. Кізіма, В. Корнівська, М. Короденко, О. Коспокова, А. Кузнецова, Г. Кучерова, І. Ломачинська, Д. Радзішевська, Т. Смовженко та інші.

Водночас актуальності набуває дослідження впливу фінансової грамотності на формування соціальної активності учнів ЗЗСО.

Метою статті є визначення ролі фінансової грамотності у процесі формування соціальної активності учнівської молоді.

Виклад основного матеріалу. Дослідження показують, що такій цільовій групі, як діти та учнівська молодь, приділяється особлива увага. На неї зорієнтовано майже дві третини чинних освітніх схем й інформаційно-освітніх продуктів. Актуальність навчання учнів фінансової грамотності зростає у зв'язку з дуже низькою поінформованістю молоді у фінансових питаннях, що підтверджено даними цілої низки обстежень, проведених у різних країнах. Їх результати показують, що молоді люди переважно не відкладають кошти на майбутнє, вважають за краще зберігати свої гроші вдома, мають заборгованість [4].

Важливо пам'ятати, що сьогоднішні діти – це майбутні учасники фінансового ринку, платники податків, вкладники й позичальники. Ось чому навчання фінансової грамотності доцільно починати в ранньому віці, у початковій школі.

У багатьох країнах світу активно робляться спроби запровадження фінансової грамотності як самостійної навчальної дисципліни або в межах предметів, що вивчаються в освітніх закладах.

Адже добре поінформовані й грамотні споживачі висувають високі вимоги до якості товарів та послуг, тим самим не тільки сприяють підвищенню їх якості, а й стимулюють здорову конкуренцію серед їх постачальників, сприятливо впливають на політику цін, створюють умови ефективного регулювання ринку, зростанню здорової конкуренції серед продавців фінансових продуктів і послуг та є соціально активними громадянами. У перспективі це приводить до зниження цін і контролю над рівнем інфляції [3].

На превеликий жаль, українські школи, на відміну від європейських, не можуть похвалитися наявністю у шкільній програмі предмету “фінансова грамотність”, який дозволив би дітям отримати базові знання про гроші, вміння розпоряджатися особистими грошима, складати особистий фінансовий план тощо. Відрадно, що вже в деяких школах країни впроваджуються факультативи, приватні бізнес-школи для тінейджерів. Проте поки що не можна стверджувати про масове впровадження фінансової грамотності в освіту підростаючого покоління, хоча більшість як міжнародних, так і вітчизняних експертів вважають: що раніше молодь дізнається про роль грошей у приватному, сімейному і суспільному житті, що швидше сформується корисні фінансові звички, які допоможуть уникнути багатьох помилок, а також закласти основу фінансової безпеки і благополуччя протягом життя [4].

Цьому, звичайно ж, сприятимуть уроки з

фінансової грамотності, а за неможливістю – гурткові заняття. З ініціативи комунального навчального закладу Київської обласної ради “Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів” у 52 закладах загальної середньої освіти Київської області працюють гуртки з фінансової грамотності. Слід зазначити, що в переважній більшості їх ведуть спеціалісти банківської справи. Так, на базі Комунального закладу “Володарська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 1” Володарської районної ради Київської області та Володарської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 2 імені В.П. Мельника Володарського району Київської області два роки поспіль проводять гурткові заняття з фінансової грамотності спеціалісти з ПриватБанку. У комунальному закладі “Пархомівський навчально-виховний комплекс “ЗОШ І–ІІІ ступенів – дитячий садок” працівники з Ощадбанку не лише організували роботу гуртків у початковій та основній школах, а й, окрім теоретичних занять, залучають здобувачів освіти до практичної діяльності. Так, нещодавно 12 учнів цього освітнього закладу відвідали Ощадбанк Володарського відділення Київської області. Також хочемо зазначити, що у Вишнівській загальноосвітній школі І–ІІІ ступенів № 2 Вишневої міської ради Бучанського району Київської області протягом чотирьох років плідно веде заняття з фінансової грамотності досвідчений працівник ПриватБанку Людмила Ворохова. Системно й результативно організоване навчання з фінансової грамотності у Миронівському та Переяслав-Хмельницькому районах Київської області. Проте, на жаль, це епізодичні випадки. У більшості закладів освіти навіть гуртків немає.

Фінансова грамотність виховується протягом тривалого періоду часу на основі принципу “від простого до складного”, у процесі багаторазового повторення і та закріплення, спрямованого на практичне застосування знань і навичок, а фінансові навички прищеплюються так само, як і правила етикету.

Шкільна освіта, у сфері фінансів, дає змогу школярам: отримати знання, навички, уміння, які допомагають формувати його особистість, дають довготривалі перспективи, які в подальшому будуть вносити значний вклад у своє життя, організацію чи заклад, в яких працюватимуть або у власний бізнес; сформувати уміння правильно й обґрунтовано приймати рішення, здійснювати ефективні дії у будь-яких сферах, пов’язаних з фінансами; виробляють стійкі звички та правила фінансової дисципліни, ставлення до власної праці; надають допомогу при визначенні майбутньої професії, за допомогою якої дитина буде

заробляти собі на життя і яка буде основним джерелом та фінансовою опорою в житті [2].

Уроки фінансової грамотності у школі необхідні, позаяк молоді студенти-позичальники, які звертаються до банку, часто не розуміють того, що гасити кредит потрібно ануїтетними платежами. Інакше кажучи – щомісяця вносити однакову суму, яка включає і величину основного боргу, і нараховані відсотки. Такі люди думають, що спочатку треба виплатити основну суму боргу, а вже після – відсотки. У підсумку вони самі себе вводять в оману, вважаючи, що борги перед банком вже сплачені. У результаті – розчарування і грубість [1].

Учні часто задають запитання, як вони можуть заробити гроші? Саме з’ясування цього питання і є основним стимулом у молодшій і середній школі до набування фінансових знань. Опитування показало, що більшість школярів, а саме 79 %, мають кишенькові гроші і розпоряджаються ними. При цьому 89 % дітей отримують кишенькові гроші від батьків або родичів, однак дехто з них заробляють самі – таких школярів небагато, всього 11 %.

Очевидно, що в міру дорослішання потреби дітей збільшуються, тому навантаження на бюджет сім’ї зростає. Як розпоряджаються школярі кишеньковими грошима? Приблизно третина всіх учнів (35 %) витрачають всі гроші, які вони отримують. Дві третини опитаних школярів (65 %) відкладають певну частину грошей кожен місяць, з них 16 % відкладають всю суму грошей, 49 % – частину витрачають, частину відкладають.

Як діти зберігають свої гроші? 84 % респондентів зберігають гроші вдома, 1 % – у банку, 15 % – на банківській картці.

Головний висновок проведеного дослідження: абсолютно всі діти мріють і хочуть накопичити гроші на здійснення певної мрії, але багато хто не знає, як це зробити.

Скільки коштів може накопичити школяр при розумному ставленні до грошей (частину витрачає, частину відкладає) і при можливості має додатковий заробіток.

Розглянемо приклади, як школяр може збільшити свій дохід без шкоди для навчання. Нижче наведені види діяльності, за які школяр може отримати додатковий дохід:

1. Здача вторсировини (макулатура, пластикові пляшки).
2. Вигул собак.
3. Виконання частини роботи по дому за певну плату за погодженням з батьками.
4. Заповнення анкет опитувань онлайн.
5. Роздача листівок.

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

6. Доставка харчування з молочної кухні.
7. Поширення косметики.
8. Промоутер (реклама певного товару).
9. Кур'єр.
10. Помічник менеджера.
11. Оператор з пошуку та розміщення інформації в Інтернеті.
12. Дитячі трудові табори.
13. Робота в мережі ресторанів швидкого харчування MacDonallds.
14. Робота на пошті (доставка кореспонденції по поштових адресах).
15. Допомога молодшим школярам з навчанням.

Одержаний список не можна назвати вичерпним, однак він цілком може послужити орієнтиром для дітей.

Ось ще приклади того, якими можуть бути варіанти підробітків для дітей: виготовлення і продаж речей, зроблених своїми руками; робота на автомийці, автосервісі; робота пакувальником; допомога в теплицях; прибирання територій; секретар на телефоні; робота в парку атракціонів; екскурсивод/гід; консультант (наприклад, з підключення стільникового зв'язку, зміни тарифного плану тощо); допомога сусідам і знайомим (на присадибній ділянці/дачі тощо).

У такий спосіб, школяр може збільшити свій щомісячний дохід без шкоди для навчання: учні 4–6 класів можуть заробити за місяць приблизно 200 грн.; учні 7–9 класів 800 грн.; учні 10–11 класів 2500 грн. [1].

Цей розрахунок наведено для представлених раніше видів робіт, за умови роботи 2 години на день 2–3 рази на тиждень для дітей 14–16 років і 4 години на день 2 рази на тиждень для дітей 16–17 років. Якщо просто відкласти в домашню скарбничку частину коштів, – вийде дуже непогана сума.

Формуванню фінансової грамотності дітей сприяє спецкурс для старшокласників “Фінансова грамотність”. Програма курсу за вибором “Фінансова грамотність” для учнів 10-их класів розроблена за формою, запропонованою Міністерством освіти та науки України, і спрямована на реалізацію допрофільної підготовки школярів відповідно до “Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти” (Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2004 №24) [5].

Вивчення курсу “Фінансова грамотність” у 10-му класі загальноосвітньої школи зумовлено тим, що відомості з актуальних питань роботи банківських установ, валютного та фінансового ринків і захисту прав споживачів фінансових послуг містяться в розрізненому вигляді в окремих розділах навчальних програм з економіки для учнів

8–9-х та 10–11-х класів. Водночас кількість годин, передбачена навчальними програмами, не надає можливості формування в учнів фінансової культури користування фінансовими послугами [1].

Метою курсу “Фінансова грамотність” є ознайомлення учнів із сучасними фінансовими продуктами та послугами, розвиток у них навичок використання таких продуктів, а також вміння власного фінансового планування на майбутнє [5].

До загальних цілей, які реалізуються при вивченні фінансової грамотності у класах усіх профілів навчання, належить таке: засвоєння фундаментальних знань про фінансове життя суспільства, а саме: основних економічних категорій, законів, закономірностей, тенденцій; формування світогляду цивілізованої людини, що визнає такі загальнолюдські цінності, як свобода діяльності та вибору, право приватної власності, дотримання законності тощо; сприяння розвитку навичок раціональної економічної та фінансової поведінки людини як споживача фінансових послуг, платника податків тощо; підтримка інтересу до вивчення предметів економічного спрямування; формування фінансової культури [1].

Відповідно до загальних цілей курсу основні завдання полягають в тому щоб через практичну діяльність, адаптовану до вікових особливостей учнів сформувати певні економічні компетенції: розуміння ролі фінансових установ в економіці; уміння знаходити інформацію про конкретні види фінансових послуг. Що надаються різними фінансовими установами; уміння визначати доцільність користування тими чи тими фінансовими послугами навички оцінки переваг і недоліків різних фінансових продуктів [5].

Програма курсу “Фінансова грамотність” розрахована на 35 годин та охоплює 15 розділів, які складаються із 30 тем. У перших розділах учень передусім, має засвоїти зміст фундаментальних категорій, які властиві будь-якій економіці. Це – гроші, надходження, витрати, продукт, потреби, споживач, податки тощо. Далі він ознайомлюється з процесами та явищами, які властиві фінансовій сфері, а саме: здійснення платежів, обмін валюти тощо. Наступний матеріал присвячений різним аспектам надання фінансових послуг фінансово-кредитними установами. Учень не лише знайомиться з основними видами фінансових послуг, а й вивчає особливості їх надання, опановує юридичні аспекти, усвідомлює роль страхування та захисту споживачів фінансових послуг. Заключний розділ допомагає учням опанувати власний бюджет та фінансове планування з використанням наявних можливостей [5].

Під час практичних занять фінансової грамотності учні вчать: розраховувати доходи і витрати своєї сім'ї; аналізувати сімейний бюджет; складати план покупок і платежів; ранжувати витрати; розраховувати виплати з погашення кредитів; правильно здійснювати покупки з огляду на психологічні прийоми мерчандайзингу; самостійно визначати важливість витрат на освіту (в тому числі і на перспективу), спорт, зовнішній вигляд, спілкування з приятелями. Завдяки таким урокам старшокласники стають більш відповідальними до операцій з грошовими коштами, усвідомлюючи важливість економічних знань [1].

Проте формувати фінансову грамотність в освітньому закладі слід починати з молодшої школи. Формування у молодших школярів елементарних економічних знань, фінансової культури, трудової та моральної творчої мотивації, активної громадянської позиції, діловитості, підприємливості, умінь правильно орієнтуватись у різних життєвих ситуаціях відбувається на спецкурсах з економіки через різноманітні форми організації дитячої діяльності, особлива роль у яких належить грі. Саме через гру дитина освоює і пізнає світ. К. Ушинський підкреслював, що навчання у формі гри може і повинно бути цікавим, але ніколи не розважає [1].

Необхідність використання дидактичної гри як засобу навчання дітей в дошкільний період визначається низкою причин:

- ігрова діяльність як провідна в дошкільному дитинстві ще не втратила свого значення;
- освоєння навчальної діяльності, включення в неї дітей йде повільно (багато дітей взагалі не знають, що таке "вчитися");
- є вікові особливості дітей, пов'язані з недостатньою стійкістю і довільністю уваги, переважно мимовільним розвитком пам'яті, переважанням наочно-образного типу мислення.
- недостатньо сформована пізнавальна мотивація. Дидактична гра багато в чому сприяє подоланню труднощів [1].

Головною особливістю дидактичних ігор є те, що завдання пропонуються дітям в ігровій формі. Вони грають, не підозрюючи, що освоюють знання, оволодівають вміннями і навичками, навчаються культурі спілкування і поведінки. Всі дидактичні ігри включають в себе пізнавальне і виховне зміст, що дозволяє інтегративно вирішувати завдання з формуванню основ економічних знань [4].

У дидактичних іграх уточнюються і закріплюються уявлення дітей про світ фінансових явищ, термінів, отримуються нові економічні знання, вміння і навички. Діти, здійснюючи велику кількість дій, вчать реалізовувати їх у різних

умовах, з різними об'єктами, що підвищує міцність і усвідомленість засвоєння знань. У дидактичних іграх моделюються реальні життєві ситуації: операції купівлі-продажу, виробництва і збуту готової продукції тощо. Поєднання навчально-ігрової та реальної діяльності найбільш ефективно для засвоєння учнями складних економічних знань [1].

Знання засвоюються дітьми у грі за умови ускладнення змісту інтелектуальних завдань. Ускладнення має якісний характер і вимагає створення проблемно-ігрових, проблемно-практичних, проблемно-пізнавальних ситуацій, що дають змогу виявити глибину розуміння дітьми тих чи тих економічних понять. Поступове ускладнення ігрових завдань підтримує дитячу діяльність у "зоні найближчого розвитку". Оволодіння учнями знаннями та вміннями зі сфери фінансів та економіки в привабливій для дитини ігровій формі позитивно позначається на якості їх засвоєння [1].

У процесі дидактичної гри встановлюється адекватна до віку ситуація спілкування, яке перебігає у формі діалогу. Педагог формулює чіткі, економічно грамотні питання, а діти вчать ясно висловлювати свої припущення. Процес спілкування дітей один з одним і з дорослим у спільній ігровій діяльності супроводжується позитивними емоціями, що стимулює їх пізнавальну активність, сприяє розвитку мислення. Поєднання навчально-ігрової та реальної діяльності є найбільш ефективним для засвоєння учнями складних економічних знань [4].

Гра при вивченні фінансової грамотності в початковій школі, має непереврене значення для цілісного розвитку дитини. В ігрових діях розвиваються мова й мислення дитини, її почуття й сприймання світу, збагачується емоційна сфера. Саме в грі дитина наслідує форми суспільних відносин людей, поступово опановує моральні норми й починає керуватися ними у стосунках з дорослими та іншими дітьми. Через гру дитина освоює та пізнає світ. Вона є тим механізмом, що переводить зовнішні вимоги соціального середовища у власні потреби дитини. Відтак, гра – найкраща підготовка до майбутнього життя, у ній дитина вправляється та розвиває ті здібності, які знадобляться їй у майбутньому [1].

Як показала практика, формування первинного економічного досвіду в учнів молодшої і основної школи найбільш вдало відбувається у процесі ігрової діяльності, оскільки саме в грі у дитини з'являється можливість "на практиці" перевірити свої знання, застосувати їх, розширити власний досвід методом спроб та помилок за умови обов'язкового виправлення помилок.

Структура занять на кожному етапі формування економічної і фінансової обізнаності має свою специфіку.

Структура занять на різних етапах формування фінансової грамотності така:

1. *Вступна частина* (готує до сприймання матеріалу).

2. *Термінологічна частина* (розкриваються основні поняття, які будуть використовуватися на занятті).

3. *Ігрова апробація матеріалу* (на першому етапі – дидактичні ігри, на другому – ситуативні, на третьому – рольові).

4. *Варіативна частина* (проводиться на вибір вчителя: завдання з творчої діяльності, формування математичних уявлень, ознайомлення з навколишнім середовищем).

5. *Заклучна частина* (підсумок, домашнє завдання для самостійного спостереження) [1].

На кожному етапі уроку проводяться різноманітні ігри економічної спрямованості.

Так, у формуванні фінансової грамотності важливу роль відіграють теми, що вивчаються на уроках економіки чи розглядаються на виховних годинах: “Моя сім’я”, “Товар”, “Гроші”, “Мое місто”, “Моя країна”. “Ресурси”. Підвищення рівня фінансової грамотності школярів має реалізовуватися не тільки як додаткова дисципліна в шкільній програмі, а й як введення окремих тем при вивченні інших навчальних предметів.

Необхідно особливо відзначити той факт, що при розробці навчальних матеріалів, спрямованих на формування фінансової грамотності, мають бути враховані вікові особливості окремих груп школярів [3]. Наприклад, для молодших школярів інформація подається в ігровій формі, а школярі старших класів розбирають конкретні ситуації і вирішують їх. Такий підхід дає змогу зробити вивчення фінансової грамотності максимально доступним для розуміння, що допомагає дітям уникнути помилок у дорослому житті й правильно розпоряджатися грошима вже зараз.

Варто зазначити, що уроки з фінансової грамотності мають проводити фахівці, які володіють педагогічними технологіями, а також володіють знаннями з фінансової сфери і можуть їх донести до дітей. З метою підвищити фаховий рівень зі сфери фінансів педагогічних працівників комунальний навчальний заклад Київської обласної ради “Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів” на червень 2021 року запланував чотири семінари з фінансової грамотності. До читання лекцій та проведення практичних занять будуть залучені О. Варецька, О. Падалка, О. Шпак, а також

начальник відділу змісту освіти, мовної політики та освіти національних меншин МОН України Н. Бескова.

Висновок. Таким чином, можна зробити загальний висновок, що навчання школярів фінансової грамотності є абсолютно необхідним в умовах сучасного економічного і соціально-політичного розвитку України, а впровадження курсу “Фінансова грамотність” сприятиме розвитку фінансових компетенцій учнів, які дають змогу молоді здійснювати фінансове планування, управляти власними фінансами, приймати обґрунтовані й зважені фінансові рішення, бути соціально активними громадянами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булавенко С.Д., Шпак О.Т., Баб'як М.М., Терес В.І. *Формування фінансової грамотності учнів : навч.-метод. посіб.* Дрогобич: видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2017. 478 с.

2. Зеленцова А., Блискавка Е. Повышение финансовой грамотности населения. Международный опыт и российская практика. Москва, 2012. 112 с.

3. Кізіма Т. Фінансова грамотність населення: зарубіжний досвід і вітчизняні реалії. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2012. Вип. 2. С. 64–71.

4. Кузина О. Финансовая грамотность и финансовая компетентность: определение, методики измерения и результаты анализа в России. *Вопросы экономики.* 2015. № 8. С. 129–148.

5. Фінансова грамотність : підручник / авт. кол. за ред. д-ра екон. наук, проф. Т.С. Смовженко. Київ, 2014. 316 с.

REFERENCES

1. Bulavenko, S.D., Shpak, O.T., Babiyak, M.M. & Teres V.I. (2017). Formuvannya finansovoi hramotnosti uchniv : navch.-metod. posib. [Forming students financial literacy]. Drohobych, 478 p. [in Ukrainian].

2. Zelentsova, A. & Blyskavka, E. (2012). Povyshenie finansovoy gramotnosti naseleniya. Meahdunarodnyy opyt i rossiyskaya praktika [Increasing the financial literacy of the population. International experience and Russian practice]. Moskov, 112 p. [in Russian].

3. Kizyma, T. (2012). Finansova hramotnist naselennia: zarubizhnyi dosvid i vitchyzniani realii [Financial literacy of the population: foreign experience and domestic realities]. Bulletin of Ternopil National Economic University. issue 2, pp. 64–71. [in Ukrainian].

4. Kuzinna, O. (2015). Finansovaya gramotnost i finansovaya kompetentnost: opredelenie, metodiki, izmereniya I resultaty analiza v Rossii [Financial Literacy and Financial Competence: Definition, Measurement Techniques and Analysis Results in Russia]. *Issues of Economics*, no. 8, pp. 129–148. [in Russian].

5. Smovzhenko, T. (Ed.). (2014). Finansova hramotnist : pidruchnyk [Financial literacy: a textbook]. Kyiv, 316 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 05.10.2020